

- педагогическому взаимодействию / Лидия Валентиновна Кондрашова. – М.: Прометей, – 1990. – 160с.
3. Слостенин В.А. К вопросу о профессиональной программе учителя общеобразовательной школы / В.А.Слостенин // Советская педагогика. – 1973. – №3. – С.72-80.
 4. Слостенина Е.С. Экологическое образование в подготовке учителя: Вопросы теории и практики / Е.С.Слостенина – М. : Педагогика, 1984. – 104с.

Н.В.Кузьменко

РОЛЬ КУРАТОРА У ФОРМУВАННІ САМОСТВЕРДЖЕННЯ СТУДЕНТА

У статті робиться спроба визначити роль куратора у формуванні самоствердження студента.

В данной статье делается попытка определить роль куратора в формировании самоутверждения студента.

The attempt to define a curator's role in forming of self-affirmation is made in this article.

Сучасні освітні інтеграційні процеси, нові умови життя ставлять перед вищими навчальними закладами завдання підготовки молодого спеціаліста, здатного до повноцінної діяльності в суспільстві, адаптації в ньому. Головною метою навчально-виховної роботи у ВНЗ повинно стати позитивне ставлення особистості до обраної професії, до навчальних дисциплін, до вільного часу. При правильно організованому виховному процесі студент стає суб'єктом педагогічної діяльності, її активним учасником. Суб'єкт-суб'єктні стосунки дають студенту можливість самовдосконалюватися та самостверджуватися. Студенту слід берегти кожну хвилину спілкування в студентському середовищі, оволодівати таємницями сучасної науки, розвивати найкращі риси свого характеру.

Виховна система з усіма її підсистемами успішно функціонує при умові належного інформаційного забезпечення про її стан, діяльність всіх структурних ланок, що визначають розвиток системи (інститут наставників, студентське самоврядування, громадські організації).

Період навчання у ВНЗ – є недовготривалим, але дуже важливим. На цьому етапі зменшується роль сім'ї, організоване виховання стає більш інтенсивним, посилюється роль куратора, студентського колективу та самоствердження, вихованню надаються

риси професійної спрямованості.

У дослідженнях С.Архангельського, Ю.Бабанського, С.Вітвицької, В.Галузинського, Я.Гнутель, О.Дубасенюк, А.Капської, Р.Скульського, І.Смирнова, Ю.Фокіна та інших розглянуто: аспекти організації навчально-виховної роботи зі студентами та педагогічні умови організації позааудиторної виховної роботи у вищих закладах освіти.

Проблемі аналізу виховної діяльності педагога присвячено фундаментальні праці сучасних вчених: В.Безпалько, І.Бех, О.Дубасенюк, Л.Кондрашової, В.Сластьоніна, Г.Троцько та ін.

Отже метою даного дослідження є визначити яку роль відіграє куратор у розвитку і формуванні особистості студента як фахівця і його самоствердження.

Становлення людини як професіонала тісно пов'язано з розвитком її як особистості. Професійне становлення відбувається у взаємозв'язку із соціалізацією. Особистісний простір ширше професійного й істотно впливає на нього. Особистість людини звичайно позитивно впливає на вибір професії, на хід професійної адаптації, підтримує професійну майстерність, стимулює професійну творчість. Особистість може і перешкоджати становленню професіонала в людині (відсутність працьовитості, загальнолюдських здібностей, добротних мотивів та ін.). Разом з тим професійні якості людини по мірі становлення починають зворотно (позитивно або негативно) впливати на особистість: успіхи в професії стимулюють особистість, а професіонал, що не відбувся – це часто “згасаюча” особистість. Таким чином, можна стверджувати, що у сьогоденному оновлюючому суспільстві найбільше сприяють становленню професіонала такі риси особистості як: відповідність професійній етиці; індивідуальна соціальна й економічна відповідальність; конкурентноздатність; гнучкість та оперативність; внутрішня діалогічність особистості; адекватна самооцінка і готовність до диференційованої оцінки рівня свого професіоналізму і т.д.

В.Сластьонін розглядає самоствердження як одну з фундаментальних потреб особистості [4]. Потреба в самоствердженні – це прагнення реалізувати себе, добитися певних результатів в діяльності, поведінці, взаємодії з іншими людьми і на основі цього бачити себе на певній висоті в своїх очах і в думках тих, що оточують. Самостверджуючись, людина довільно і цілеспрямовано проявляє себе, своє “Я”, свою індивідуальність і

затверджує себе як особистість.

Через самоствердження особистість усвідомлено проявляє себе, свій потенціал. В.Мясищев відзначав, що найповніше особистість розкривається в тому, що для неї важливе, значуще, до чого вона прагне особливо сильно наполегливо [3]. І тому чим більш цілеспрямовано і повно молодий фахівець проявлятиме і затверджуватиме себе в професійній сфері, тим більш великих результатів він в ній доб'ється. З іншого боку, чим енергійніше бореться фахівець за здійснення свого професійного самоствердження, тим вище він піднімається в своєму професійному становленні, своїй професійній зрілості.

От чому при підготовці фахівців важливо формувати у них позитивно-ціннісне ставлення до своєї професії, спеціальності, готовність і прагнення найповніше реалізувати себе в цій сфері. Якщо мати на увазі становлення особистості сучасного фахівця в цілому, то цей процес також безпосередньо пов'язаний з проблемою самоствердження особистості.

Прагнення особистості до самоствердження є стимулом її розвитку і саморозвитку, а прагнення її до професійного самоствердження – одним з чинників її професійного становлення і вдосконалення.

Основні сфери самоствердження фахівця: професійно-діяльнісна, соціально-рольова і соціально-психологічна (система неформальних відносин в колективі).

Серед особових детермінант самоствердження провідну роль відіграють система цінностей особистості і обумовлені нею домагання, виступаючі відносно самостійним регулятором поведінки особистості.

Професійне самоствердження фахівця – це складний процес його взаємодії з контактним соціальним середовищем, в ході якої здійснюється дозвіл ряду суперечностей як внутрішнього, так і зовнішнього порядку, що діалектично розвивається.

Одним з чинників самоствердження, що робить вплив на його характер і успішність, є авторитет. Авторитет – одна з форм взаємин. Під авторитетом розуміють вплив людини (або групи людей) на оточуючих і визнання з боку останніх її гідностей. Авторитет є там, де люди приймають вплив іншої людини або групи, погоджуються з ним. Без авторитету неможлива ніяка організація, його наявність – одна з основних умов успішного керівництва людьми.

За О.Фонарьовим, особистісну форму професійного становлення можна представити таким чином: структура професійної діяльності та її зміст не залишаються незмінними, вони змінюються з особистісним зростанням фахівця, який знаходить у ній нові грані, нові форми в рамках тієї ж професії. Таким чином, розвиток особистості стимулює перетворення професійної діяльності, поглиблення уявлень про неї. Перетворення професійної діяльності, її якісно новий рівень призводять до подальшого особистісного зростання, що, у свою чергу, наповнює професійну діяльність новим змістом.

Аналіз і узагальнення можливостей кожного етапу навчально-виховного процесу стосовно професійного становлення і особистісного розвитку студентів вищого закладу освіти (інформаційно-пізнавальний, відтворюючий, творчо-продуктивний) визначає зміст діяльності куратора щодо організації виховної роботи зі студентами в умовах розвитку національної системи освіти на гуманістичних засадах. Реалізація куратором змісту і функцій діяльності вихователя сприяє процесу соціалізації майбутніх фахівців. Стрижнем виховної роботи в академічній групі є створення куратором в колективі творчої атмосфери, в якій студент вчиться самостійно аналізувати складні процеси сучасності, усвідомлювати зв'язок повсякденних завдань з життям усього суспільства. Основні напрями виховання реалізуються у вищих технічних закладах у процесі навчання та позааудиторної діяльності.

Позааудиторна виховна робота – організація педагогом різних видів діяльності в позанавчальний час, які забезпечують необхідні умови для соціалізації особистості вихованця [5].

Позааудиторну виховну роботу зі студентами ми сприймаємо як самостійну категорію, що пов'язана з навчальним процесом. Різноманітна за змістом та формами позааудиторна робота дозволяє під час дозвілля доцільно застосовувати такі заходи, які допоможуть поєднати навчання і виховання. Позааудиторна робота у ВНЗ спирається на студентське самоврядування, активність і самостійність студентів за умови керівної ролі активу академічної групи і куратора. Безумовно, виховання та навчання мають загальну мету – формування особистості майбутнього фахівця. Позааудиторна виховна робота надає процесу набуття професії особистісного забарвлення. Вона містить форми, що забезпечують вдосконалення загальної підготовки студентів з формування наукового світогляду, громадянського та патріотичного виховання, правового виховання, морального виховання, естетичного,

трудового, фізичного, екологічного тощо. Але виховання не продовжує навчальний процес і не є додатковим заняттям. Воно лише спирається на загальні з навчанням завдання і намагається своїм змістом, методами та організаційними формами реалізувати власну мету, сприяти духовному й фізичному розвитку студентів, формуванню соціально визначних якостей. Виховний процес у вищому навчальному закладі сприяє подальшому становленню кожного студента. А куратор своєю діяльністю допомагає усвідомити роль та значення академічної групи у виховному процесі.

Виховні функції у будь-якій освітній установі виконують усі педагогічні працівники. Але у більшості випадків виховну роботу з академічною групою студентів вищих навчальних закладів проводить куратор, який має функції не тільки педагога-професіонала, а й духовного посередника між студентами й суспільством. Куратор організує певну систему відношень завдяки різноманітній виховній діяльності групи, яка, в свою чергу, створює умови для індивідуального самовираження кожного студента і розвитку кожної особистості, збереженню неповторності й розкриттю її потенційних здібностей, захисту її інтересів.

На наш погляд, треба спиратися на постулат, що виховання у вищому навчальному закладі не є всесильним, але можливості його величезні. Куратор у максимальній мірі повинен використовувати ці можливості, спираючись на всебічне знання студента, його здібності, якості тощо. Він має виявляти як сильні, так і слабкі сторони вихованця. Для того, щоб боротися з недоліками, які притаманні студентові, куратор академічної групи має створювати умови для розкриття позитивних рис характеру і розвитку особистості. І в цьому йому може допомогти зовнішній вплив (батьки, сім'я, друзі, викладачі, суспільство, умови життя).

Сьогодні потреба у педагогічних кадрах є дуже високою. Особливо це стосується кураторів академічних груп, які повинні бути трансформаторами ідей педагогічного процесу, носіями соціального досвіду суспільства, які ініціюють його подальший розвиток. Але криза системи організаційно-виховної роботи свідчить про прірву між умовами життя і системою освіти, її метою, змістом, технологією навчання і виховання. До її найважливіших факторів деякі науковці відносять: попит на якість навчання; необхідність підвищення професіоналізації педагогічної освіти; консерватизм галузі освіти і недостатня адаптованість до її мети і умов праці у зв'язку зі зміненими потребами суспільства; інертність і традиційність педагогічних

технологій; необхідність формування професійного мислення, активності, самодіяльності педагогів та несталість професійної мотивації; неекономічність педагогічної праці.

Достатньо складною є проблема забезпечення ВНЗ кадровим персоналом (мова йде, перш за все, про кураторів академічних груп).

В.Юрченко, вивчаючи характер відносин між викладачами і студентами відзначає, що “відносини між учасниками навчально-виховного процесу можна вважати “оптимальними”, якщо вони особистісно-орієнтовані, тобто сприяють самоствердженню і самореалізації студентів, створюють емоційнопривабливий клімат, який сприяє виникненню почуття соціальної захищеності” [6].

Є.Винославська відзначає, “що формування готовності до виховної діяльності в студентській академічній групі повинно здійснюватися через розвиток всіх структурних компонентів цієї готовності в умовах спеціально організованого навчання, що вклучає не тільки оволодіння знаннями, уміннями та навичками, але і удосконалення психічних процесів, станів і властивостей особистостей” [1].

Таким чином, аксіоматичним положенням є твердження, що однією з організаційних умов успішної організації виховної роботи у ВНЗ є наявність висококваліфікованих педагогічних кадрів, що здійснюють вказану діяльність. До таких кадрів відносяться і куратори академічних груп, методисти з соціально-виховної роботи, керівники клубів і секцій та інші учасники виховного процесу. Не викликає сумніву, що кадри, які здійснюють виховну роботу у ВНЗ, є основою функціонування всієї соціально-педагогічної системи. Однак ми вважаємо, що кадрова політика, пов'язана з підготовкою педагогів, які організують виховну роботу у ВНЗ, ускладнена тим, що в Україні не здійснюється цілеспрямована підготовка таких кадрів.

О.Дубасенюк зауважує, що “нині інститут педагогів – вихователів знаходиться у кризовому стані і не відповідає сучасним потребам суспільства” [2].

Чималий арсенал форм діяльності має в своєму розпорядженні наставник студентської групи. Усі вони мають єдине спрямування – різнобічний розвиток особистості студента. Зрозуміло, що позааудиторну виховну роботу наставник студентської групи веде спільно з іншими викладачами, керівниками гуртків, студентськими організаціями, організаторами позааудиторних молодіжних заходів. Однак, є такі справи, які він

організовує переважно сам, спираючись, звичайно, на самодіяльність і ініціативу студентської молоді. Йдеться передусім про годину спілкування. При організації виховних заходів треба намагатися якнайповніше забезпечувати добровільність участі у них студентів. Всіляко підтримувати авторство ідей, пропозицій, запропонованих студентами, надавати їм можливості для вибору ролей – доручень, форм об'єднань з іншими учасниками заходу. Спрямованість кожного виду діяльності передбачує не лише турботу про інших, а й про розвиток особистості.

О. Дубасенюк розроблена “Концепція продуктивності виховної діяльності педагога”, згідно з якою були виявлені і обґрунтовані подальші напрями удосконалення навчально-виховної роботи. Зокрема, вчена дослідила шляхи сучасного становлення продуктивності індивідуальної виховної діяльності педагога. На її думку, спільним для “високопродуктивних” педагогів є: поважне ставлення до молоді, віра в її можливості; створення стимулюючого гуманістичного середовища, яке сприятиме творчому розвитку особистості; передача власного ціннісного досвіду та індивідуальної рольової поведінки своїм вихованцям тощо [2].

Викладене вище дозволяє, на нашу думку, стверджувати, що організатори виховної роботи у ВНЗ мають “вирішуватися” у самому ВНЗ. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що умовою успішної організації виховного процесу є внутрішня система підготовки і підвищення кваліфікації кадрів для виховної роботи.

Ми глибоко переконані в тому, що особистісно-орієнтований підхід до виховання студентів у вищій школі дозволить усунути “напружені відносини” між педагогами і студентами і створить умови для успішного співробітництва.

Особистісно-орієнтований підхід у позааудиторній виховній роботі здійснюється, насамперед, через роботу куратора академічної групи. У зв'язку з цим ставляться досить високі вимоги до психолого-педагогічної підготовки кураторів і методичного забезпечення їхньої діяльності. Невід'ємним елементом особистісного підходу до студентів у куратора виступає діагностична робота, що проводиться в формі тестування, анкетування, співбесіди і т.п. Результати діагностичної роботи повинні відобразитися в щоденнику куратора, оскільки на отриманих даних будується індивідуальна робота зі студентами. Розглядаючи можливості практичної реалізації особистісно-орієнтованого виховання необхідно враховувати, що воля студента у

виборі мети і способів її досягнення на основі усвідомлення ним власних потреб є також найважливішою умовою становлення самоствердження особистості і роль куратора у цьому процесі є однією з найважливіших.

Список використаних джерел

1. Винославская Е.В. Формирование психологической готовности куратора академической группы к воспитательной работе: Автореф. дис... канд.псих.наук: 19.00.07. / Научно-исследовательский институт психологии АН УССР. – К., 1986. – 24 с.
2. Дубасенюк О.А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога: Дис. докт. пед. наук. 13.00.04. АПН У. Інститут педагогіки і психології. К., 1996.
3. Мясичев В.Н. Особа і неврози / В.Н. Мясичев. – Л., 1960.
4. Слостенин В.А. Профессиональная деятельность и личность педагога. / Научно-методический журнал “Педагогическое образование и наука”. – М., 2000. – № 1.
5. Фонарев А.Р. Формы становления личности в процессе ее профессионализации // Вопросы психологии. – 1997. – №2. – С.88-93.
6. Оптимізація взаємин у системі “студент-викладач” / В.Юрченко // Освіта і управління. – 1997. – №3. – Т.1. – С.103 – 110.

*І.С.Дереза,
аспірант,
Криворізький ДПУ*

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ “САМООСВІТА”

У статті розкрито сутність, основні характеристики самоосвіти та різні підходи до визначення цього поняття.

В статті раскрыто сущность, основные характеристики самообразования и различные подходы к определению этого понятия.

The main point, the main description of self-education and different approaches to defining of the concept are disclosed in the article.

Одним із завдань переходу України до постіндустріального, інформаційного суспільства, інтеграції вітчизняної освіти до європейського та світового освітнього просторів є формування особистості, здатної до саморозвитку, самоосвіти, самовдосконалення через осмислення власної сутності та своєї ролі в динамічному світі. Суттєвою умовою успішної реалізації цих завдань є не лише “забезпечення доступності здобуття якісної освіти